

УДК 338.43:004.9:334(477)

А. С. Скрильник,
к. е. н., доцент, доцент кафедри економіки, підприємства та маркетингу,
Національний університет "Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка"
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9622-4217>

DOI: 10.32702/2306-6792.2025.18.92

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ЯК ПРИСКОРЮВАЧ ІНКЛЮЗИВНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В АГРОЕКОНОМІЦІ: ЕМПІРИЧНІ ІНДИКАТОРИ ТА КЕЙСИ

A. Skrylnyk,
PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor, Department of Economics,
Entrepreneurship and Marketing, National University "Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic"

DIGITAL TRANSFORMATION AS AN ACCELERATOR OF INCLUSIVE ENTREPRENEURSHIP IN AGROECONOMY: EMPIRICAL INDICATORS AND CASES

У статті проаналізовано, як цифрова трансформація прискорює інклюзивне підприємництво в аграрному секторі України. Розроблено систему емпіричних індикаторів для вимірювання впливу цифрових технологій за чотирма ключовими напрямками: цифрова інфраструктура, використання електронних платформ, впровадження технологій точного землеробства та результативні показники господарської діяльності. На основі фактичних даних і кейс-аналізу показано, що впровадження цифрових платформ та РАТ-технологій розширює участь дрібних фермерів і вразливих груп у підприємництві. Запропоновано рекомендації для органів влади щодо посилення цифрової інклюзивності: розвиток широкосмугової інфраструктури на селі, підвищення цифрової грамотності населення, розширення охоплення державних онлайн-платформ, прозоре залучення малих виробників до ринків через е-аукціони, цільова підтримка впровадження РАТ-технологій у малих господарствах та концепція "розумних сіл".

The article investigates the role of digital transformation as a driver of inclusive entrepreneurship in Ukraine's agricultural sector. It highlights how digital technologies reshape institutional access, market participation, and social inclusion by providing small-scale farmers, rural households, women, youth, and other vulnerable groups with greater opportunities. A system of empirical indicators is proposed to assess the impact of digitalization across four dimensions: digital infrastructure, engagement with electronic platforms, adoption of precision agriculture technologies, and entrepreneurial outcomes.

Case studies illustrate the inclusive effects of key initiatives. The State Agrarian Register simplifies access to subsidies and concessional loans for smallholders. Prozorro.Sale ensures transparent land allocation through open e-auctions, expanding equal participation. The Diia.Business platform acts as a "soft accelerator" by supporting training, advisory services, and targeted programs for displaced persons, women, and veterans. Precision Agriculture Technologies, such as drones and smart sensors, enhance efficiency, reduce costs, and strengthen competitiveness, particularly for small and family farms.

The study also identifies persistent challenges: uneven internet access, limited digital literacy, and financial constraints hindering innovation adoption. Nevertheless, evidence shows that digital solutions improve transparency, optimize state support distribution, and foster human capital development.

The article concludes with practical recommendations: expanding broadband in rural areas, strengthening digital competencies, integrating state platforms, providing targeted financial incentives for innovation, and encouraging "smart village" initiatives. The author forecasts that their implementation will broaden rural entrepreneurial potential, increase inclusivity of agrarian markets, and contribute to sustainable post-war recovery, ensuring modernization benefits are shared across communities.

Ключові слова: цифрова трансформація, інклюзивне підприємництво, аграрний сектор, цифрові платформи, державна підтримка, сільські території, цифровізація, індикатори.

Keywords: digital transformation, inclusive entrepreneurship, agricultural sector, digital platforms, state support, rural areas, digitalization, indicators.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Цифрова економіка відкриває нові можливості для прискорення розвитку аграрного підприємництва та розширення його інклюзивності — участі вразливих груп населення (малих фермерів, сільських мешканців, молоді, жінок) у підприємницькій діяльності. Світовий досвід засвідчує, що інновації та цифрові технології в агросекторі сприяють підвищенню продуктивності й стійкості агровиробництва, а також полегшують доступ фермерів до ринкової інформації, фінансових послуг та індивідуальних рішень, що в підсумку сприяє більш інклюзивному розвитку сільських територій [1]. Водночас цифрова трансформація породжує нові виклики, зокрема наявність цифрового розриву: частина виробників, особливо у віддалених сільських регіонах, не має повноцінного доступу до інтернету, цифрової інфраструктури чи компетенцій для використання сучасних технологій [2]. Для України, де аграрний сектор є важливою складовою економіки та джерелом зайнятості (понад 17% працездатного населення зайнято до початку повномасштабного вторгнення) [3], питання інклюзивності агропідприємництва набуває особливої актуальності. Повномасштабна війна 2022 р. спричинила додаткові втрати і ризики для аграріїв, але водночас стимулювала активні реформи у сфері цифровізації послуг та державної підтримки. Проблема полягає в тому, що цифрова трансформація в агроекономіці розглядається як потенційний прискорювач інклюзивного підприємництва, проте механізми її впливу потребують чіткого визначення. Важливо з'ясувати, яким чином цифрові інструменти здатні виступати каталізаторами розвитку підприємництва в сільських громадах, які саме показники відображають цей вплив та які практичні приклади засвідчують результативність

впроваджених рішень. Усвідомлення та систематизація цих аспектів створюють підґрунтя для вироблення ефективної політики розвитку сільських територій на засадах інклюзивності та сталого зростання.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Теоретичні основи інклюзивного розвитку аграрного сектору закладено в працях вітчизняних і зарубіжних дослідників. Зокрема, Гуторов А.О. та співавт. обґрунтовували концепцію інклюзивного підприємництва як складової розвитку сільських громад, наголошуючи на необхідності синхронізації з соціально-просторовим розвитком територій. У ширшому контексті формується поняття інклюзивної економіки, під яким розуміють таку економічну систему, де всі члени суспільства мають рівний доступ до можливостей і вигод економічного прогресу [3]. За О.Г. Арутюняном, цифрова трансформація ставить критично важливе завдання — забезпечити, щоб її результати приносили користь усім верствам населення, а не лише тим, хто вже має доступ до нових технологій [2]. В дослідженні цього автора окреслено, що для досягнення інклюзивності потрібна комплексна політика, яка охоплює розвиток цифрової інфраструктури, освітніх програм, підтримку стартапів і малого бізнесу, а також механізми рівного доступу до цифрових ресурсів [4].

Окремий напрям досліджень присвячено цифровій трансформації аграрного сектору України. В.В. Міщенко акцентує на тенденціях цифровізації агровиробництва як чиннику стійкого розвитку, вказуючи на необхідність державного-приватного партнерства, розвитку IT-інфраструктури на селі та подолання інформаційної ізоляції сільського населення [5]. Науковці відзначають, що цифрові рішення (Big Data, цифрові платформи, сенсори, тощо) можуть посилити конкурентоспроможність малих фермерських господарств за

рахунок оптимізації витрат і доступу до ринків. У роботах зарубіжних експертів (зокрема OECD) підкреслюється зв'язок між впровадженням інновацій в агрохарчовій сфері та inclusive livelihoods — тобто підвищенням добробуту дрібних виробників та їхньою участю у сучасних ланцюгах створення вартості [1].

Водночас емпіричних досліджень, які б встановлювали кількісний зв'язок між рівнем цифровізації і показниками інклюзивності агропідприємництва, досі небагато. Існуючі роботи переважно описують окремі аспекти: фінансову інклюзію (доступ фермерів до фінансів), цифрову грамотність населення, або ж наводять поодинокі приклади успішних цифрових рішень. Отже, необхідне комплексне дослідження, що об'єднує розробку системи показників та аналіз конкретних кейсів, які ілюструють вплив цифрової трансформації на розвиток інклюзивного підприємництва в агроєкономіці.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою дослідження є визначення та обґрунтування ролі цифрової трансформації як прискорювача інклюзивного підприємництва в агроєкономіці на основі системи емпіричних індикаторів та аналізу практичних кейсів. Для досягнення поставленої мети вирішено такі завдання: сформувати систему показників для вимірювання впливу цифровізації на інклюзивність аграрного підприємництва; зібрати та проаналізувати статистичні дані з офіційних джерел (Міністерство аграрної політики, Державний аграрний реєстр, Кабінет Міністрів України, FAO, OECD, ITU тощо) за цими показниками; здійснити кейс-аналіз трьох ключових напрямів цифрової трансформації в агросекторі: цифрові платформи державних послуг, електронні аукціони та технології точного землеробства; сформулювати практичні рекомендації для органів влади щодо посилення позитивного впливу цифрових рішень на інклюзивний розвиток.

Методика дослідження ґрунтується на міждисциплінарному підході. Застосовано метод аналізу та синтезу для визначення індикаторів та узагальнення літературних джерел, статистичний аналіз — для обробки кількісних показників (динаміка реєстрації фермерів в електронних реєстрах, обсяги онлайн-аукціонів землі, тощо), графічний метод — для побудови структурних схем та таблиць, а також кейс-метод для поглибленого розгляду реальних прикладів цифрових ініціатив. Інформаційно-аналітичне підґрунтя дослідження склали

офіційні статистичні дані, урядові звіти, інформаційні повідомлення профільних міністерств та міжнародних організацій, а також наукові публікації з окресленої проблематики. Ступінь достовірності узагальнень результатів дослідження забезпечено використанням даних з відкритих державних платформ і репрезентативних досліджень, а також порівнянням декількох джерел для верифікації ключових показників.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Для того щоб об'єктивно оцінити вплив цифрової трансформації на розвиток інклюзивного підприємництва в агроєкономіці, необхідно мати структуровану систему емпіричних показників. Її формування зумовлене кількома чинниками. По-перше, цифровізація охоплює різні виміри — від розвитку інфраструктури та інтернет-покриття до залучення виробників у державні платформи, застосування високих технологій і підсумкових результатів для бізнесу. По-друге, без кількісних індикаторів неможливо порівняти регіони чи відстежити динаміку у часі, що обмежує можливості для прийняття обґрунтованих управлінських рішень. По-третє, саме інтегрований підхід до вимірювання дозволяє побачити не лише окремі успіхи (наприклад, зростання числа користувачів електронних сервісів), але й зрозуміти, як вони впливають на кінцеву інклюзивність підприємництва — кількість нових бізнесів, рівень залучення жінок і молоді, обсяг отриманої підтримки.

Запропонована система охоплює чотири групи індикаторів: цифрова інфраструктура, участь у платформах, технологічна оснащеність агровиробництва та результати для підприємництва. Вона дозволяє комплексно оцінити як передумови (наявність інтернету, доступність цифрових сервісів), так і кінцеві результати (кількість нових суб'єктів господарювання, обсяг державної допомоги). Такий підхід відповідає міжнародним практикам моніторингу цифрової інклюзивності (OECD, ITU, FAO), де акцент робиться на поєднанні індикаторів доступу, використання і результатів.

Як демонструє табл. 1, запропонована система індикаторів дозволяє одночасно врахувати як передумови цифрової інклюзивності (розвиток інфраструктури, рівень інтернет-покриття, доступність широкосмугових мереж), так і кінцеві результати для підприємництва (зростання кількості нових суб'єктів господа-

рування, обсяг отриманої державної підтримки, залучення жінок та молоді до підприємництва). Це забезпечує комплексність оцінки й створює методологічне підґрунтя для подальших порівняльних досліджень.

Особливу значущість має група показників, що відображає участь агровиробників у цифрових платформах, адже вона характеризує реальний рівень інтегрованості малих і середніх господарств у цифрові механізми державної підтримки та ринкової взаємодії. Зокрема, стрімке зростання кількості користувачів Державного аграрного реєстру — з приблизно 50 тис. потенційних до понад 200 тис. зареєстрованих у 2025 р. — свідчить про залучення до офіційних інституцій навіть тих виробників, які раніше залишалися поза межами формалізованої системи [9]. Таким чином, цифрова платформа стала механізмом інституційної інклюзії, що переводить "невидимих" аграріїв у сферу офіційного обліку та доступу до ресурсів.

Не менш показовим є блок індикаторів, пов'язаний із цифровими аукціонами земельних ресурсів. Кількість успішних онлайн-торгів з оренди та продажу земель відображає рівень прозорості та конкурентності у доступі до базового виробничого ресурсу — землі. Ці дані можна інтерпретувати як маркер інклюзивності, адже вони демонструють, скільки різних суб'єктів господарювання, включно з дрібними та новоствореними фермерами, отримали можливість брати участь у розподілі земельних ділянок на рівних умовах.

Таким чином, розроблена система індикаторів не лише фіксує факт цифровізації агро-економіки, але й дозволяє оцінити якісний зсув у бік інклюзивності підприємництва: від розширення бази бенефіціарів державної підтримки до формування відкритих і конкурентних правил доступу до ресурсів.

Отже, розроблена система індикаторів кількісно підтверджує позитивний зсув у бік інклюзивності агропідприємництва під впливом

Таблиця 1. Система показників для оцінювання впливу цифрової трансформації на інклюзивне підприємництво в агросекторі

Аспект	Показник (одиниця)	Опис значення для інклюзивності
Інфраструктура	Частка сільських домогосподарств із доступом до інтернету, %	Відображає рівень цифрової доступності на селі (чим вище, тим більше потенційних учасників цифрової економіки) У 2021 р. - 73% проти 88% у містах [6, 7].
	Кількість мобільних підключень 4G/5G на 100 осіб	Показує доступність мобільного широкосмугового інтернету як базової передумови цифрової активності.
Участь у платформах	Кількість агровиробників, зареєстрованих у Державному аграрному реєстрі (осіб)	Характеризує рівень залучення фермерів до цифрових державних сервісів і підтримки. У 2025 р. - понад 200 тис. користувачів [8].
	Частка фермерів, охоплених електронними реєстрами, % від оцінної кількості	Відображає «оцифрованість» агросектору. У 2024 р. - близько 50% фермерських господарств у ДАР [9].
Технології в агросекторі	Площа угідь, оброблена із застосуванням РАТ-технологій або агродронів, тис. га	Показує проникнення сучасних технологій у практику, що робить їх доступними для різних розмірів господарств.
	Кількість успішних онлайн-аукціонів з оренди/продажу землі (од.)	Свідчить про масштаби прозорого доступу до земельних ресурсів через цифрові інструменти.
Результати господарської діяльності для підприємництва	Кількість новостворених ФОП у сільському господарстві (за рік)	Опосередковано відображає активізацію підприємництва на селі (в т.ч. завдяки спрощенню відкриття бізнесу через онлайн-сервіси, як от портал Дія) – напр., понад 229 тис. ФОП зареєстровано через Дію у 2023 р. [10]
	Частка фермерських господарств, очолюваних жінками або молоддю, %	Індикатор інклюзивності за соціально-демографічною ознакою; може змінюватися завдяки таргетованим онлайн-програмам.
	Обсяг державної підтримки, отриманої малими виробниками через електронні платформи, млн грн	Показує доступність фінансових ресурсів. У 2024 р. через ДАР оплачено 3,88 млрд грн 31,6 тис. аграріїв [8].

Джерело: сформовано автором.

цифровізації. Ці результати підкреслюють значення інклюзивного підходу до підприємництва, за якого можливості розвитку рівною мірою відкриті для всіх учасників — малих фермерів, жінок, молоді, вразливих груп — а не лише для тих, хто вже має доступ до сучасних технологій. Інклюзивність у цьому контексті означає рівний доступ до ресурсів, ринків і державних послуг, що дозволяє максимально залучити ширше коло виробників до економічного прогресу громади. Відповідно, цифрова трансформація набуває особливої цінності тоді, коли її результати приносять користь усім верствам населення, мінімізуючи цифровий розрив та забезпечуючи справедливий розподіл вигод від зростання.

Водночас кількісні показники дають лише загальну картину; для глибшого розуміння і підтвердження виявлених тенденцій на практиці доцільно звернутися до аналізу конкретних прикладів. Саме тому наступним кроком

дослідження є кейс-аналіз найбільш успішних і показових цифрових рішень, у яких практично реалізуються принципи інклюзивності. Зокрема, будуть розглянуті чотири кейси, що репрезентують ключові напрями цифрової трансформації агросектору України: державні онлайн-платформи Державний аграрний реєстр (ДАР) та портал Дія.Бізнес, електронна аукціонна система Prozorro.Sale для прозорого розподілу ресурсів, а також технології точного землеробства (РАТ-технології) як приклад інновацій для підвищення продуктивності малих господарств.

Аналіз цих кейсів продемонструє, як інклюзивний підхід втілюється на практиці: державні цифрові платформи забезпечують рівноправний доступ фермерів до підтримки і ринків, електронні аукціони гарантують відкриті та конкурентні умови отримання земельних ресурсів, а сучасні агротехнології дозволяють дрібним виробникам користуватися перевагами інновацій. Таким чином, перехід до кейс-аналізу є обґрунтованим і необхідним для цілісного висвітлення теми: він дає змогу зіставити теоретично-статистичні індикатори з реальними прикладами, підтвердивши, що цифрова трансформація дійсно виступає каталізатором інклюзивного розвитку підприємництва в агроєкономіці.

Одним із ключових інструментів цифрової трансформації агросектору України є Державний аграрний реєстр (ДАР) — платформа, яка відкрила малим виробникам рівноправний доступ до державної підтримки. Запущений у 2022 р. за підтримки ЄС, ДАР реалізує принцип "єдиного вікна", що дозволив дрібним фермерам оформлювати заявки на гранти, кредити та субсидії онлайн, без зайвих бюрократичних бар'єрів.

Станом на початок 2025 р. у системі зареєстровано понад 200 тис. користувачів, з яких понад 70% — саме дрібні агровиробники. Це свідчить про масштабну інституційну інклюзію: значна частка фермерів, які раніше залишалися "невидимими" для державної статистики та програм підтримки, вперше отримала можливість користуватися фінансовими інструментами. Уже у 2024 р. через платформу понад 31 тис. виробників отримали допомогу на суму 3,88 млрд грн, а бюджет на 2025 р. передбачає зростання цього обсягу до 6 млрд грн [8].

Важливо, що ДАР не лише розподіляє ресурси, а й забезпечує прозорість — у ньому обліковано понад 80% сільськогосподарських угідь країни. Це дозволяє адресніше спрямовувати підтримку саме тим, хто найбільше її по-

требує, — малим фермам, жінкам та молоді у сільській місцевості.

Додатковим інклюзивним виміром є інтеграція ДАР до європейських стандартів: з 2026 р. більшість аграрних дотацій планується надавати через цю систему. Це означає, що українські виробники отримають не лише рівні умови доступу до внутрішніх програм, а й перспективу виходу на європейські фінансові механізми.

Отже, ДАР став каталізатором інклюзивності: він відкрив десяткам тисяч дрібних аграріїв доступ до офіційних ресурсів, зменшив бар'єри для участі в програмах та підвищив прозорість розподілу державної допомоги. Простота користування, швидкі виплати та орієнтація на вразливі групи пояснюють його успіх і довіру серед фермерів навіть у кризових умовах.

Іншим яскравим прикладом цифрового рішення, що сприяє інклюзивному підприємництву, є система Prozorro.Sale — державна електронна торгова система, через яку реалізуються активи (державне і комунальне майно, права оренди землі тощо) на конкурентних онлайн-аукціонах. Для агросектору особливе значення мають земельні аукціони: з липня 2021 року в Україні відкрився ринок сільгосп-земель, і всі торги з оренди чи відчуження земель державної та комунальної власності здійснюються лише через Prozorro.Sale [11]. Це стало революційним кроком від "кабінетних" розподілів землі до повної прозорості та рівного доступу — кожен охочий фермер чи підприємець може взяти участь в електронному аукціоні, маючи лише доступ до інтернету та електронний підпис.

За три роки роботи земельних онлайн-аукціонів (жовтень 2021 — жовтень 2024) результати вражають: проведено ~16,4 тис. торгів, через які реалізовано права на понад 98,9 тис. га землі. З них ~89,2 тис. га передано в оренду, що щорічно приносить місцевим бюджетам близько 1,1 млрд грн орендних платежів; ще ~9,7 тис. га продано (переважно нес/г землі та приватні ділянки) з разовим доходом ~2,8 млрд грн [12]. Загалом завдяки земельним аукціонам бюджети різних рівнів уже отримали майже 3,9 млрд грн надходжень. Ці кошти — ресурс розвитку громад, що раніше втрачався через непрозорі схеми або неефективне використання земель.

Досягнуто і географічної інклюзивності: аукціони відбуваються по всій країні. Найактивніше здавали землі в оренду громади Одещини (~1500 успішних аукціонів за 3 роки), Львівщини (831) та Черкащини (784) [12]. Най-

вищі орендні ставки отримано у Вінницькій обл. (в середньому 16,3 тис. грн/га на рік), Полтавській (~14,5 тис.) і Тернопільській (~13,5 тис.), що свідчить про ефективну конкуренцію.

Варто зазначити, що електронні земельні торги стимулюють залучення нових гравців у агробізнес. Молоді фермери або сімейні господарства, які раніше не могли отримати землю через відсутність "зв'язків", тепер мають рівні шанси виграти аукціон. За даними Мінекономіки, це сприяло появі сотень нових фермерських господарств після відкриття ринку землі. Отже, Prozorro.Sale відіграє роль катализатора підприємництва, надаючи ресурс (землю) тим, хто має підприємницький хист, але не мав доступу до ресурсів.

Таким чином, кейс Prozorro.Sale підтверджує, що цифрова трансформація ринку ресурсів (у даному разі — землі) значно підвищує інклюзивність: більше учасників, чесні правила гри, нові можливості для малих підприємців. Важливо продовжити цю практику і після війни, поширивши її на інші ресурси (водні об'єкти, майно громад) — це закладе основу для сталого інклюзивного зростання на місцях.

Для розвитку підприємництва на селі важливим є не лише доступ до матеріальних ресурсів, а й доступ до знань, ринків, контактів. У цьому аспекті роль прискорювача відіграє національна платформа "Дія.Бізнес" — частина екосистеми цифрової держави, спрямована на підтримку МСБ. Вона поєднує онлайн-портал з інформаційними сервісами і мережею офлайн-центрів підтримки підприємців у різних регіонах. Хоча "Дія.Бізнес" обслуговує підприємців загалом, для сільських та агропідприємців вона стала особливо цінною під час війни, коли традиційні консультації та навчання ускладнені.

Завдяки "Дія.Бізнес" мешканець навіть віддаленого села отримує майже той самий доступ до бізнес-knowledge, що й підприємець у столиці — достатньо інтернету. Примітно, що за 2023 рік послугами платформи скористалося понад 72 тисячі українців — вони отримали консультації, відвідали бізнес-форуми та B2B заходи, організовані через Дія.Бізнес [10]. Це рекордна кількість, яка свідчить про зростаючий попит на подібні послуги навіть у воєнний час. Значна частина цих користувачів — представники мікро- та малого бізнесу, у тому числі аграрного. Особливо актуальною є робота з вразливими групами підприємців. При підтримці міжнародних партнерів на базі Дія.Бізнес реалізуються програми для жіночого

підприємництва, ветеранів АТО/ООС, переселенців.

Таким чином, Дія.Бізнес виконує роль "м'якого" прискорювача інклюзії — через знання, консалтинг, нетворкінг. Якщо платформи типу ДАР і Prozorro дають матеріальні можливості, то Дія.Бізнес дає інтелектуальні та соціальні можливості, без яких підприємництво не менш складне. З точки зору державної політики, успішність цієї ініціативи підтверджує важливість інвестицій не тільки в "залізо" (ІТ-системи), але й в людський капітал підприємців.

Цифрова трансформація в агроекономіці проявляється не лише у формах організації бізнесу, але й безпосередньо в технологіях виробництва — так званому точному землеробстві (Precision Agriculture Technologies, РАТ). Його складовими є GPS-навігація, геоінформаційні системи, датчики і моніторинг поля в режимі реального часу, автоматизована техніка та дрони. Первинно такі інновації впроваджувалися переважно великими агрокомпаніями, проте останніми роками спостерігається здешевлення технологій і поява сервісних компаній, що робить РАТ доступнішим для середніх і навіть дрібних господарств.

Втім, слід зазначити, що цифровий розрив у технологіях ще відчутний. Частина найменших господарств через високу вартість не може дозволити собі навіть базові елементи точного землеробства (напр., системи диференційованого внесення добрив). З-поміж позитивних зрушень слід відзначити тенденцію до кооперації серед малих сільськогосподарських виробників, яка проявляється у спільному акумулюванні фінансових ресурсів з метою придбання сучасного аграрного обладнання. У перспективі, за умови подальшого вдосконалення механізмів державної підтримки, доцільним видається запровадження інструментів ваучерної підтримки цифровізації для малих аграрних підприємств — за аналогією з відповідними ініціативами Європейського Союзу в межах програм розвитку сільських територій.

У контексті інклюзивного підприємництва, РАТ-технології значущі тим, що дозволяють підвищити ефективність дрібного бізнесу, роблячи його більш конкурентним з великими гравцями. Якщо малі фермерські господарства активно впроваджуватимуть точне землеробство, вони зможуть зменшити собівартість продукції, покращити якість (що важливо для виходу на нові ринки), а отже — зміцнити свої позиції і доходи. Це особливо актуально для сімейних ферм, які є основою сільського укладу в багатьох громадах.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Проведене дослідження підтверджує, що цифрова трансформація виконує функцію потужного прискорювача інклюзивного підприємництва в агроєкономіці. Впровадження державних цифрових платформ і електронних сервісів залучає до економічних процесів тих учасників, які раніше були недостатньо охоплені традиційними механізмами підтримки чи ринку. Таким чином, на основі отриманих результатів дослідження сформульовано такі практичні рекомендації для підвищення інклюзивності аграрного підприємництва за рахунок цифрових інструментів:

1. Подолання цифрового розриву та розвиток навичок. Доцільно усунути цифровий розрив у сільських територіях шляхом розбудови інтернет-інфраструктури та масового навчання цифровим навичкам серед населення. Зокрема, варто впроваджувати освітні програми (на кшталт курсу "Digital Farming" на платформі Дія.Освіта) та створювати демонстраційні ферми для передачі досвіду, щоб малі фермери, жінки й молодь могли ефективно користуватися сучасними агротехнологіями. Такий підхід зменшить бар'єри доступу до знань і технологій для вразливих груп, розширюючи їхню участь у цифрових сервісах агросектору.

2. Розширення охоплення державних цифрових платформ. Необхідно підвищити залученість дрібних виробників до державних електронних платформ підтримки підприємництва, зокрема до Державного аграрного реєстру (ДАР) та порталу Дія.Бізнес. Нині у ДАР зареєстровано менше половини українських фермерів, тому слід проводити інформаційні кампанії і надавати практичну допомогу в реєстрації малим фермерствам, жінкам-підприємцям та молоді на селі. Ширше залучення цих груп до цифрових платформ забезпечить рівніший доступ до державних програм, субсидій та ринкової інформації для всіх учасників аграрного ринку.

3. Демократизація доступу до ринків через Prozorro.Sale. Слід активізувати використання електронних аукціонів на зразок Prozorro.Sale для прозорого доступу малих фермерів та сільських громад до ринків землі, техніки та збуту продукції. За три роки через систему Prozorro.Sale було реалізовано земельних активів на суму майже 3,9 млрд грн, що підтверджує ефективність цифрових аукціонів у агросекторі. Важливо спростити процедури участі

в онлайн-аукціонах і запровадити навчальні тренінги, щоб дрібні господарства та віддалені громади могли повноцінно скористатися цими можливостями для розширення свого підприємницького потенціалу.

4. Стимулювання впровадження точного землеробства (РАТ) у малих господарствах. Варто запровадити цільові стимули для ширшого застосування технологій точного землеробства серед малих і середніх фермерів. Зокрема, доцільно передбачити ваучери на цифровізацію або часткову компенсацію витрат на придбання агродронів, сенсорів та інших IoT-рішень для малих агровиробників (за аналогією з практиками ЄС). Наявна тенденція до кооперації, коли дрібні фермери спільно інвестують у сучасну техніку, свідчить про високу готовність сектору до інновацій, а додаткова державна підтримка здатна прискорити поширення РАТ-технологій серед вразливих груп. Очікується, що це підвищить продуктивність і конкурентоспроможність малих ферм, зміцнить їхні ринкові позиції та доходи, поступово звужуючи розрив між дрібними та великими виробниками.

5. Прогнозовані ефекти для сільських громад. Очікується, що комплексна реалізація запропонованих кроків призведе до суттєвого розширення підприємницького потенціалу сільських територій. Зокрема, до офіційних ринків і державних програм буде залучено значно більше дрібних фермерів і господарств, що підвищить рівень їх економічної активності. Водночас прогнозується зростання доходів фермерських родин та помітне збільшення участі жінок і молоді в агробізнесі. Таким чином, цифрова трансформація, підкріплена цілеспрямованою державною політикою, стане рушієм формування більш інклюзивної та стійкої агроєкономіки, де жоден потенційний підприємець не залишиться осторонь прогресу.

Реалізація наведених рекомендацій посилить синергію між цифровою трансформацією та інклюзивним розвитком в агросекторі. В умовах післявоєнної відбудови України це дозволить не лише підвищити ефективність сільського господарства, а й забезпечити, щоб плоди зростання були доступні широкому загалу — дрібним підприємцям, фермерським родинам, молоді в селах. Цифрові технології за умови їх грамотного впровадження здатні стати рушієм створення більш справедливої, інклюзивної агроєкономіки, де жоден потенційний підприємець не залишається осторонь через бар'єри доступу до ресурсів чи знань.

Література:

1. OECD. Innovation and digital in agriculture. — URL: <https://www.oecd.org/en/topics/sub-issues/innovation-and-digital-in-agriculture.html>

2. OECD. OECD Economic Surveys: Ukraine 2025: Raising investment and exports. — URL: https://www.oecd.org/en/publications/oecd-economic-surveys-ukraine-2025_940cee85-en/full-report/raising-investment-and-exports_-8614bf29.html

3. Гуторов А.О. Теоретико-методологічні засади інклюзивного розвитку підприємства і суб'єктів агробізнесу. Український журнал прикладної економіки та техніки, 2023, Т.8, № 3, с. 32—37.

4. Арутюнян (Арутюнян) О.Г. Розвиток інклюзивної економіки в умовах цифрової трансформації. Бізнес Інформ, 2024, № 7, с. 86—92.

5. Міщенко В.В. Методи та інструменти цифрової трансформації аграрного сектору. Агросвіт, 2024, №8, с. 103—110.

6. Ukraine: Freedom on the Net 2024 Country Report | Freedom House. URL: <https://freedomhouse.org/country/ukraine/freedom-net/2024> (дата звернення: 05.07.2025).

7. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 04.07.2025).

8. Кількість користувачів ДАР перевищила 200 тисяч — AgroPortal.ua. URL: <https://agroportal.ua/news/ukraine/kilkist-koristuvachiv-dar-perevishchila-200-tisyach> (дата звернення: 03.07.2025).

9. У ДАР зареєструвалось менше половини фермерів України — AgroPortal.ua. URL: <https://agroportal.ua/news/ukraine/u-dar-zareyestruvalos-menshe-polovini-fermeriv-ukrajini> (дата звернення: 03.07.2025).

10. Мінекономіки й Офіс з розвитку підприємництва та експорту домовилися з міжнародними партнерами про програми підтримки бізнесу у 2024 році — Дія.Бізнес. URL: <https://business.dia.gov.ua/news/prohramy-pidtrymky-biznesu-u-2024-rotsi> (дата звернення: 04.07.2025).

11. Інформація для продавців — Prozorro.Sale. URL: <https://prozorro.sale/sellers/> (дата звернення: 04.07.2025).

12. Майже 3.9 млрд грн від реалізації землі — результати онлайн-аукціонів в системі Прозорро.Продажі за 3 роки — Prozorro.Sale. URL: <https://prozorro.sale/news/2024/10/08/majzhe-39-mlrd-grn-vid-realizaciyi-zemli-rezultati/> (дата звернення: 04.07.2025).

References:

1. OECD. (2025), "Innovation and digital in agriculture", available at: <https://www.oecd.org/en/topics/sub-issues/innovation-and-digital-in-agriculture.html> (Accessed 05 Sept 2025).

2. OECD. (2025), OECD Economic Surveys: Ukraine 2025 (vol. 2: Raising investment and exports), OECD Publishing, Paris. <https://doi.org/10.1787/940cee85-en>

3. Hutorov, A. O. (2023), "Theoretical and methodological principles of inclusive development of entrepreneurship and agribusiness entities", Ukrainian Journal of Applied Economics and Technology, vol. 8 (3), pp. 32—37. <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2023-3-4>

4. Arutyunyan, O. G. (2024), "Development of inclusive economy in the context of digital transformation", Business Inform, vol. (7), pp. 86—92. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2024-7-86-92>

5. Mishchenko, V. V. (2024), "Methods and tools of digital transformation of the agrarian sector", Agrosvit, vol. (8), pp. 103—110. <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2024.8.103>

6. Freedom House. (2024), "Ukraine: Freedom on the Net 2024 Country Report", available at: <https://freedomhouse.org/country/ukraine/freedom-net/2024> (Accessed 05 Sept 2025).

7. State Statistics Service of Ukraine. (2025), available at: <https://www.ukrstat.gov.ua> (Accessed 05 Sept 2025).

8. AgroPortal.ua. (2025), "Number of DAR users exceeded 200 thousand", available at: <https://agroportal.ua/news/ukraine/kilkist-koristuvachiv-dar-perevishchila-200-tisyach> (Accessed 05 Sept 2025).

9. AgroPortal.ua. (2024), "Fewer than half of Ukrainian farmers registered in DAR", available at: <https://agroportal.ua/news/ukraine/u-dar-zareyestruvalos-menshe-polovini-fermeriv-ukrajini> (Accessed 05 Sept 2025).

10. Diia.Business. (2024), "Ministry of Digital Transformation, Ministry of Economy and the Office for Entrepreneurship and Export Development agreed with international partners on business support programmes in 2024", available at: <https://business.dia.gov.ua/news/prohramy-pidtrymky-biznesu-u-2024-rotsi> (Accessed 05 Sept 2025).

11. Prozorro.Sale. (2025), "Information for sellers", available at: <https://prozorro.sale/sellers/> (Accessed 05 Sept 2025).

12. Prozorro.Sale. (2024), "Almost UAH 3.9 billion from land sales — results of three years of online auctions in Prozorro.Sale", available at: <https://prozorro.sale/news/2024/10/08/majzhe-39-mlrd-grn-vid-realizaciyi-zemli-rezultati/> (Accessed 05 Sept 2025).
Стаття надійшла до редакції 10.09.2025 р.